

ZEMLEDUS makšķerēšana

2. izdevums

Sastādījusi *Ilze Čerņevska*
Vāku veidojis *Dainis Lapsa*

ISBN 978-9984-800-95-0

© «Avots», 2002, 2010
© I. Čerņevska, teksts, 2002, 2010
© D. Lapsa, vāks, 2002, 2010

Satura rādītājs

Ievads	5
Pirms urbt āliņģi	8
Mākslīgie mānekļi	19
Zemledus makšķerēšana ar mormišku	25
Zemledus makšķerēšana ar pludiņmakšķeri	48
Zemledus makšķerēšana ar vizuli (žibulēšana)	85
Zemledus makšķerēšana ar bezēsmas makšķeri	110
Drošības pasākumi, atrodoties uz ledus, un pirmās palīdzības sniegšana cietušajam	134

IEVADS

Ir vēls rudens. Laiks kļūst nemīlīgs – asas vēja brāzmas sabango upju un ezeru svinpelēkos ūdeņus. Termometra stabiņš reti kad paceļas virs 0 °C, dažreiz pat lidenās retas sniega pārslas. Tuvojās ziema – tātad līdz pavasarim nāksies nolikt malā garās vasaras makšķeres. Upes un ezeri pamazām pārklājas ar ledu, un sākas zemledus makšķerēšanas laiks.

Zemledus makšķerēšana ir ne mazāk interesanta kā makšķerēšana vasarā. Valda uzskats, ka zemledus makšķernieku ir vairāk nekā vasaras makšķerēšanas cienītāju. Zemledus makšķerēšana ir ļoti veselīgs, interesants un katram pieejams sporta veids. Ar to nodarbojas visdažādākā vecuma un profesiju cilvēki. Viņi augas dienas pavada uz upju un ezeru ledus, cīnīdamies ar nepatāvīgā laika kaprīzēm. Spirdzinošs ziemas gaiss, pozitīvās emocijas, ko sniedz šis sporta veids, kā arī nelielā fiziskā slodze, strādājot ar ledus cirtni vai urbi un veicot nelielus pārgājienus, meklējot ar zivīm bagātas vietas, labvēlīgi ietekmē cilvēka veselību. Zemledus makšķerēšana tiešām sniedz iespēju labi atpūsties, uzkrāt jaunus spēkus. Pēc darba nedēļas ir patikami – un arī lietderīgi –

pasēdēt svaigā gaisā pie pašrocīgi izurbta āliņģa. Zemle-
dus makšķerēšanai ir tā priekšrocība, ka ir nepieciešams
mazāk makšķerēšanas piederumu – tiesa gan, ierobežots
ir arī to zivju sugu skaits, kuras ziemas periodā aktīvi
barojas –, kā arī pa ledu var brīvi pārvietoties un piekļūt
pat vasarā grūti pieejamām vietām. Ir vēl virkne priekš-
rocību: uz ledus ir vieglāk atrast makšķerēšanai piemē-
rotas vietas, precīzāk noteikt ūdens dziļumu un iespējams
bez grūtībām izvadīt lielu zivi, ar kuru vasarā nāktos pa-
cīnīties.

Kļūdains ir uzskats, ka, pārejot uz ziemas makšķerē-
šanu, nākas nomainīt tikai makšķeres. Lieta ir daudz no-
pietnāka. Pirmām kārtām no makšķernieka tiek prasīta
pacietība un spēja piemēroties skarbajiem laika apstāk-
ļiem. Protams, veiksmē ir atkarīga arī no makšķernieka
prasmes. Ir gadījumi, kad makšķernieks ir spiests atgriez-
ties mājās bez loma. Tas var gadīties ikvienam – no ne-
veiksmes neviens nav pasargāts.

Sals pieņemas spēkā. Ledus vāks uz ūdenstilpēm kļūst
arvien biezāks, ūdensaugi trūd, līdz ar to iznīcinādami
ūdeni skābekli. Zivis kļūst mazkustīgas, to aktivitāte kra-
si samazinās.

Ļoti vilinoši ir doties makšķerēt uz «pirmā», kā arī uz
«pēdējā» ledus, kad zivis ļoti aktīvi ķer visdažādāko ēs-
mu un lomi ir visbagātākie. Taču jāiegaumē, ka iet pa
pirmo, kā arī pa pēdējo ledu ir ļoti bīstami. Nekādā ga-
dījumā nedrīkst kāpt uz ledus, ja tā biezums vēl nav sa-
sniedzis 5 cm.

Ziema ir grūts gadalaiks zemūdens valstības iemītniekiem. Zem biežā ledus vāka zivīm trūkst skābekļa. Tās ietekmē arī atmosfēras spiediens un vēja virziens. Vislabvēlīgākais ir nemainīgs atmosfēras spiediens un dienvidu vai dienvidrietumu vējš. Nevēlams ir ziemeļu vējš.

Ziemas periodā ļoti svarīgi ir izraudzīties tādu ēsmu, kas iekārdinātu pat pašas pasīvākās zivis. Jāņem vērā arī tas, ka ziemā ūdens kļūst caurredzamāks nekā vasarā, tādēļ jāizvēlas grūtāk pamanāmi makšķerēšanas pieredzēti. Tātad pirmām kārtām jāizvēlas tieva, caurspīdīga makšķeraukla. Arī makšķerēšanas tehnika ir sarežģītāka, nekā makšķerējot vasarā. No makšķernieka meistarības būs atkarīga vizuļa vai mormišķas «spēle» ūdenī.

LABU VEIKSMI!

PIRMS URBT ĀLIŅĪ...

Kā izraudzīties vietu makšķerēšanai

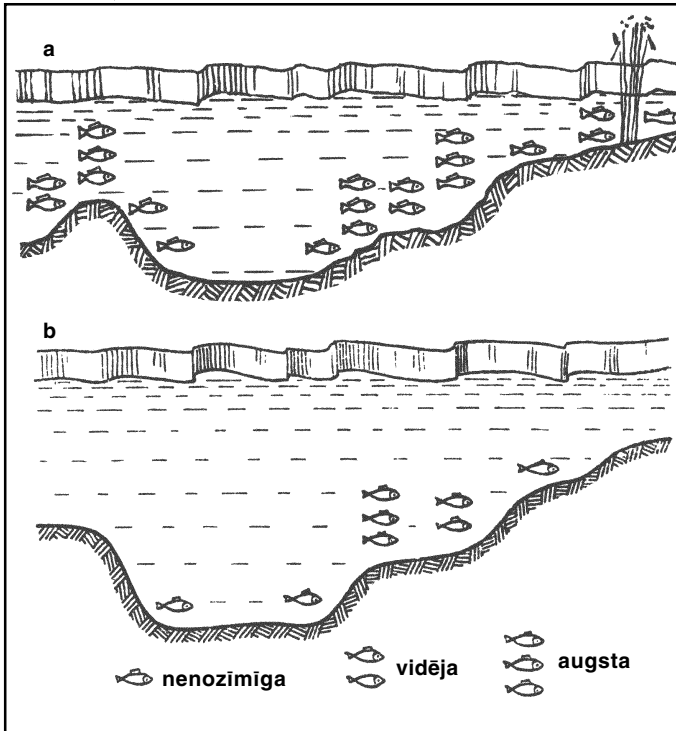
Kur vislabāk urbt āliņģi? Prakse ir pierādījusi, ka nevajag urbt vairākus āliņģus citu pie cita. Pareizāk ir izraudzīties konkrētu virzienu un, virzoties pa to, arī urbt āliņģus. Ja dziļums mainās, jāsamazina attālums starp āliņģiem, jo ir iespējams, ka tuvumā zem ledus ir strauja nogāze. Šādās vietās, iespējams, ziemo zivis. Ja zivis labi ķeras netālu no krasta, āliņģi jāurbj šaha galdiņa veidā.

Lai veiksmīgi varētu uziet zivju ziemošanas vietas, ir jāpazīst ūdenstilpes gultnes reljefs – sēkļi, bedres, akmeņu, siekstu un dažādu citu priekšmetu izvietojums. Ūdenstilpes gultnes izpēte vasarā ir garants veiksmīgai zemledus makšķerēšanai (sk. 1. att.).

Pievilināt zivis var, tās iebarojot, taču tas jādara mēreni. Kļūdainis ir uzskats, ka ļoti bagātīga iebarošana uzlabos lomu, – zivis pēc šāda «mielasta» atteiksies no jebkura veida ēsmas. Turklāt ūdenī palikusī ēsma sāks sadalīties, tā iznīcinādama jau tā niecīgos skābekļa krājumus.

Lai arī uz kādas ūdenstilpes ledus makšķernieks ir nonācis, viņam jāprot ātri orientēties apkārtnē un izraudzīties vietu, kur mīt zivis. Sniega sanesumi bieži izmaina

krasta konfigurāciju. Ziemā dienas ir īsas, tādēļ, lai taupītu laiku, kā arī savus spēkus, ir lietderīgi apgūt apkārtni vasarā, iegaumējot vietas, kurās varēs maksākerēt ziemā. Ieteicams šīs vietas atzīmēt vai arī tās attēlot shematiski.

1. att. Asaru *a* un brekšu *b* koncentrācija atkarībā no gultnes reljefa

Ziemā zivis, kaut arī ir mazkustīgas, tomēr pārvietojas. Ļoti aukstās dienās tās pulcējas dziļākās vietās, bedrēs, bet siltā, saulainā laikā paceļas ūdens vidējos slāņos. Atkušņa laikā, kad pie krasta veidojas atklāta ūdens vietas, zivis pārvietojas tuvāk krastam.

Temperatūras izmaiņas ūdenstilpēs, kas klātas ar ledu, ir ļoti mazas: ledus tuvumā tā ir gandrīz 0 °C, bet, sākot no 1–2 m līdz pat gruntij, tā ir apmēram 4 °C. Tādēļ zivju ķeršanās ziemā ir mazāk atkarīga no ūdens un gaisa temperatūras nekā vasarā. Ziemā lielāka nozīme ir atmosfēras spiedienam, kā arī vēja virzienam un stiprumam. Zivīm ir savs dabas dāvāts barometrs – peldpūslis, ar kura palīdzību tās uztver atmosfēras spiediena izmaiņas. Krasa atmosfēras spiediena krišanās īpaši asi ietekmē zivis ziemā, kad ūdenī ir izteikts skābekļa trūkums. Atmosfēras spiedienam krītoties, zivis paceļas ūdens augšējos slāņos, bet, tam ceļoties, turas tuvāk gruntij. Zivju ķeršanās intensitāte samazinās, ja barometra bultiņa nokrīt zemāk par atzīmi 740, un izbeidzas vispār, ja atmosfēras spiediens vēl turpina pazemināties. Ja atmosfēras spiediens pārsniedz 760 mm dzīvsudraba stabiņa, t. i., aukstā un saulainā laikā, zivis labi ķeras pie pašas grunts. Zivis labi ķersies arī mierīgā bezvēja laikā, bet, ja sāks puteņot, pūst ass ziemeļi, kā arī tūlīt pēc atkušņa strauji pazeminās temperatūra, zivis kļūs pasīvas vai arī vispār pazudīs.

Ziemas sākumā zivis, piemēram, līdakas, asari, izvairās uzturēties straumē, tādēļ tās ir jāmeklē bedrēs, dziļās, klusās vietās, nogāzēs.

Tuvojoties pavasarim, apstākļi ūdenstilpēs mainās. Šajā laikā zivis jāmeklē vietās, kur ir straume – kaut neliela. Tekošā ūdenī ir vairāk skābekļa, bet tas zivīm ir ļoti nepieciešams. Ja kādu apstākļu dēļ ziemas bargajos mēnešos zivis ignorē ne tikai vizuļus un mormiškas, bet arī dzīvu ēsmu, tad ieteicams pagaidīt labāku laiku.

Atnākot ilgi gaidītajai ziemai, makšķernieki traucas uz pirmo ledu.

Ziemas sākumā, kad nākas makšķerēt uz tīra ledus, ieteicams meklēt vietas, kur ledus nav caurspīdīgs, vai arī nomaskēties ar apmetni, zariem, auduma gabalu utt. Nevajag censties izraudzītajā vietā urbt uzreiz daudz āliņģu – rezultāts būs pretējs gaidītajam, jo zivis aizies no šīs vietas. Ja tomēr vēlas atstāt izurbto āliņģi, kurā vairs zivis neķeras, tas ir jāpieber ar sniegu. Pēc kāda laika var pie tā atgriezties – varbūt zivis atkal kožas?

Ziemas vidū noķerto zivju skaits var būt atkarīgs no tā, cik āliņģu būs izurbts. Pieredzējuši «bļitkotāji», noķēruši vienā āliņģī 2–3 zivis, nezaudējot laiku, urbj nākamā āliņģī utt. Aukstajos ziemas mēnešos ilgstoša sēdēšana pie viena āliņģa nevainagosies ar panākumiem.

Ļoti svarīgi ir pārzināt ūdenstilpes gultnes reljefu. «Zivīgākie» āliņģi parasti ir vietās, kur gultne ir nelielzema, pie bedrēm, akmeņu krāvuņiem un zemes sanešumiem. Šo āliņģu atrašanās vietas ir jāiegaumē. Dažreiz tos ļauj atrast neskaitāmās pēdas, ko atstājuši citi makšķernieki. Pirms sākt makšķerēt šādā āliņģī, tas ir

jāatbrīvo no viņiem un jāpaplašina, jo apakšējā daļā tas jau var būt aizsalis.

Kad āliņģis un makšķerēšanas piederumi ir sagatavoti, makšķernieks apsēžas, pagriezis muguru vējam, lai mierīgi varētu vērot makšķeres sardziņu un laikus ievērot zivs piekošanos. Lai aizsargātos no vēja, aiz muguras starp diviem kokiem var nostiept blīva auduma gabalu.

Sākot makšķerēt, jāizdara daži priekšdarbi: pēc iespējas līdzieni jānotīra ledus āliņģa tuvumā, lai aukla neaizķertos, laižot ēsmu āliņģī, kā arī izvelkot pieķērušos zivi. Var gadīties vēl ļaunāk: makšķeraukla pret asajām āliņģa malām tiek bojāta un, izvadot lielu zivi, pārtrūkst. Skaidrā, saulainā laikā pie āliņģa jāiekārtojas tā, lai makšķernieka ēna to pārklātu.

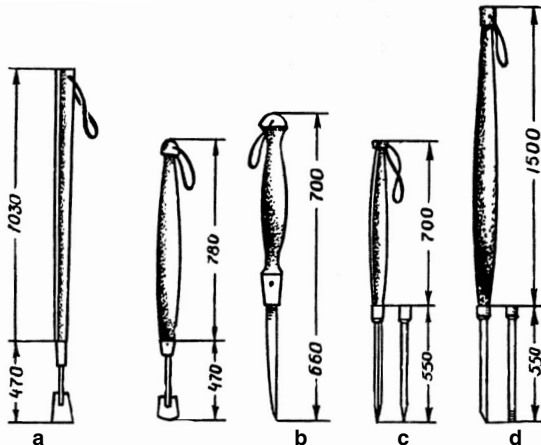
Ja nākas makšķerēt pie atklāta āliņģa, makšķeraukla jātur mazāk apgaismotā vietā. Ja ir atrasts jau gatavs āliņģis, pie tam tajā labi ķeras zivis, jāuzskata, ka tā ir veiksmē, jo nākas to tikai atjaunot. Tomēr labāk ir meklēt īsto vietu un cirst jaunus āliņģus!

Ledus cirtņi un urbji

Ja ledus ir jau pietiekami biezs, noderēs jau sen pārbaudīts makšķernieku instruments – ledus cirtnis. Bez tā nedrīkst kāpt uz pirmā, kā arī pēdējā ledus, jo ar ledus cirtni pārbauda ledus izturību. Tas ir neaizvietojams palīgs arī gadījumos, kad pieķērusies liela zivs un āliņģis ir par mazu, lai to izvilkto.

Ledus cirtnis (sk. 2. att.) sastāv no metāla daļas un roktura. Cirtņa metāla daļa ir gatavota no augstvērtīga tērauda, bet rokturis – no koka. Tā galā ir lodveida paplašinājums, zem kura ievērtā auklas cilpa, lai nejauši cirtnis nepaslīdētu zem ledus.

Ir dažādu veidu ledus cirtņi: viengabala – metāla daļa nekustīgi savienota ar koka rokturi – un saliekamie – sastāv no 2–3 daļām, kuras savā starpā savieno, tās saskrūvējot. Saliekamie cirtņi ir ērtāki, bet viengabala – drošāk lietotami. Visplašāk tiek lietots ledus cirtnis ar noapaļotu lāpstiņu. Ar to iespējams izcirst apaļu pareizas formas āliņģi ar gludām malām. Mūsdienās ledus cirtņus lieto aizvien mazāk, lai gan ir situācijas, kad bez tā neiztikt.

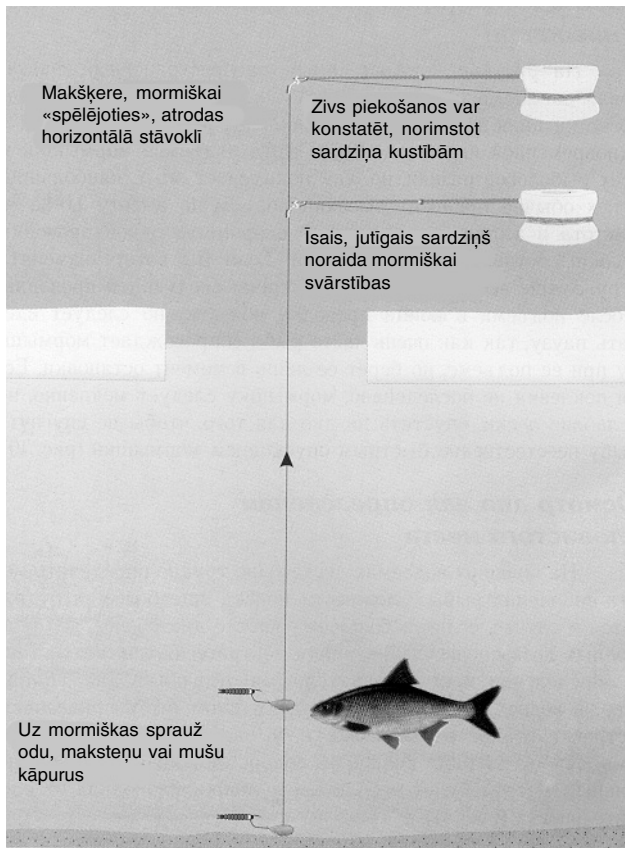
2. att. Ledus cirtņi: a – ar lāpstiņu; b – zobeneveida; c – piķveida; d – kaltveida

Klasiska mormišķas «spēle», uz kuras ir dzīva ēsma

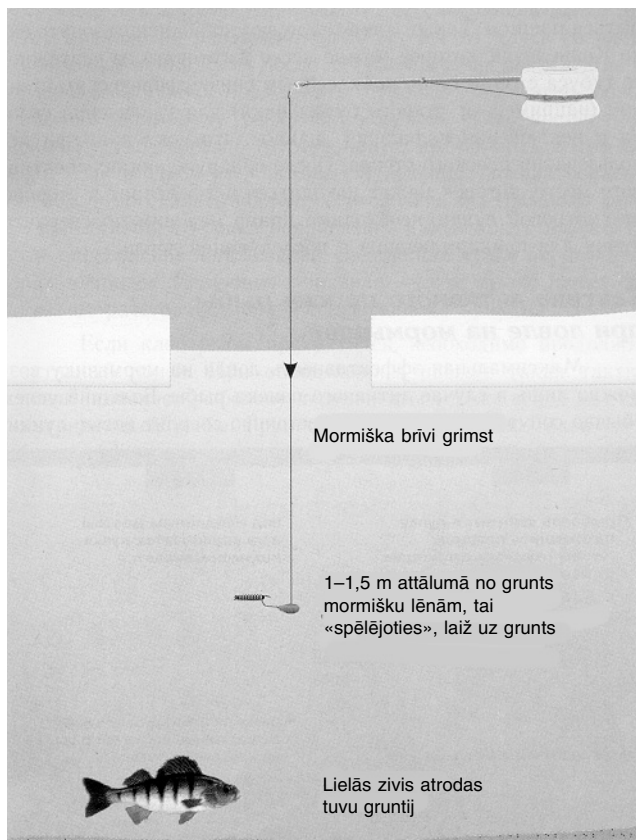
Šis ir visizplatītākais mormišķas «spēles» variants, kad tā pēc pieskaršanās gruntij lēnām ceļas augšup, vienlaicīgi «spēlēdamās» (sk. 18. att.). Visoptimālākais mormišķas pacelšanas augstums ir 1,0–1,5 m. Svārstību biežumam un amplitūdai jābūt nemainīgai. Pēc mormišķas pacelšanas obligāti jāietur pauze, jo zivis ļoti bieži ķer ēsmu brīdī, kad tā pārstāj kustēties. Ja zivs mormišķu neķer, tā lēnām, neatbrīvojot makšķerauklu, jānolaiž atkal uz grunts (sk. 19. att.).

Grunts izlūkošana

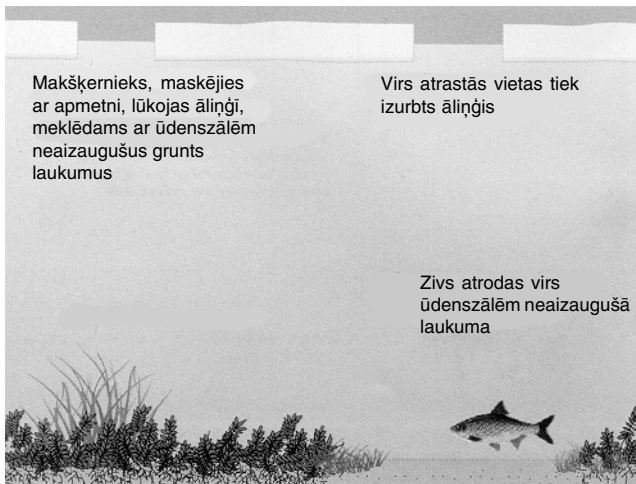
Lielās ūdenstilpēs ir grūti noteikt zivju pulcēšanās vietas – īpaši tad, ja gultne ir līdzena. Šādos gadījumos jāmeklē vietas, kur gultne ir atšķirīga no pārējās ūdenstilpes gultnes. Piemēram, ūdenstilpēs ar smilšainu gultni zivis pievilina vietas, kur aug ūdensaugi, veidojot atstraušes, un otrādi – ja gultni klāj ūdensaugu paklājs, zivis jāmeklē klājās, smilšainās vietās (sk. 20. att.).

18. att. Makšķerēšana ar mormišku, uz kuras ir dzīva ēsma

19. att. Mormiškas laišana uz grunts,
neizbaidot zivis

20. att. Shēma, kā meklēt zivju pulcēšanās vietas

Kā meklēt zivis, makšķerējot ar mormišku

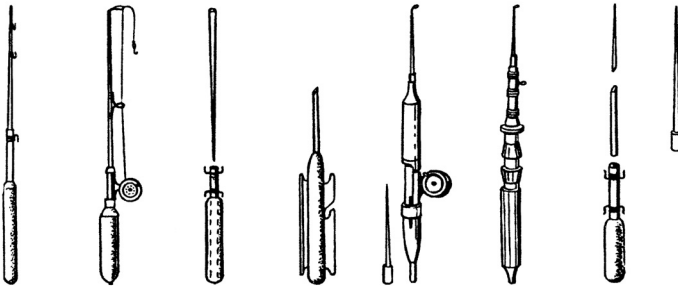
Makšķerējot ar mormišku, labu lomu var gūt, tikai aktīvi meklējot zivīm bagātas vietas. Laime parasti uzsmaida tiem makšķerniekiem, kuri aktīvi urbja arvien jaunus āliņģus. To vislabāk darīt pēc noteiktas shēmas (sk. 21. att.).

Vispirms 15–20 m attālumā citu no cita urbja izlūk-āliņģus. Ja tajos zivis neķeras, urbšana jāturpina. Ja kādā no izlūkāliņģiem zivs ir piekodusies, tam apkārt ir jāurbja vairāki kontrolāliņģi, lai noteiktu tālāko meklējumu

ZEMLEDUS MAKŠĶERĒŠANA AR VIZULI (ŽIBULĒŠANA)

Makšķere un tās aprikojums

Vispopulārākās ir makšķeres ar noņemamu spoli un rokturi (sk. 55. att.), kā arī ar korpusā iestrādātu spoli. Neērtāka ir makšķere, kurai spole ir iestrādāta rokturī. Šādām makšķerēm smaguma centrs ir izvietots spoles centrā, un tas traucē pietiekami labi izjust vizuli. Nozīmīga makšķeres sastāvdaļa ir **vicīņa**, bet rūpnieciski ražota-

55. att. Ziemas makšķeres makšķerēšanai ar vizuli (žibuli)

jām makšķerēm tā parasti ir pārāk īsa, tāpēc makšķerniekam nākas vizuli kustināt ar visu roku, kas ir ļoti nogurdinoši. Garāka viciņa nodrošina nepieciešamo vizuļa kustības amplitūdu pat tad, ja makšķernieks kustina tikai plaukstu.

Visoptimālākais viciņas garums ir 250–300 mm. Tās tiek izvirpotas no izturīga, bet pietiekami elastīga plastikāta. Viciņai ir jāamortizē zivs izdarītie rāviņi un vienlaicīgi jābūt pietiekami izturīgai. Tā nedrīkst zaudēt savas īpašības arī ļoti zemā temperatūrā (sk. 56. att.).

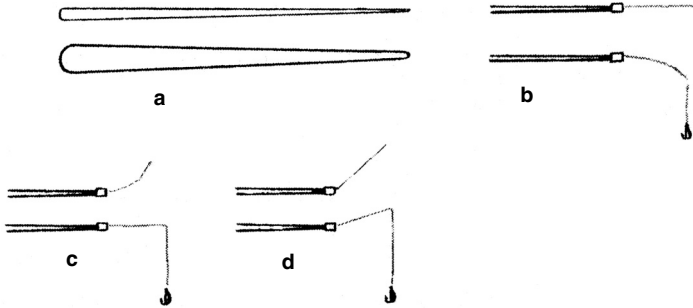
Sardziņš ir ļoti nozīmīga makšķeres sastāvdaļa. Tas tiek piestiprināts viciņas galā. Sardziņam ir jāpilda divi uzdevumi: pirmkārt, tas signalizē par zivs piekošanos, otrkārt – tas padara elastīgu vizuļa «deju». Ziemas makšķerēm sardziņš tiek izgatavots no plastikāta.

Sardziņa garums svārstās robežās no 70–120 mm, un tas ir konusveida (sk. 57. att., a). Sardziņa platums ir 5–7 mm, bet tā spicītē – 1–3 mm.

Ļoti nozīmīgs ir sardziņa izliekums zem vizuļa svara. Tas, kādā veidā sardziņš tiek piestiprināts pie viciņas, ir atkarīgs no makšķerēšanas veida. Piemēram, 57. att., b attēloto sardziņa stiprinājumu izmanto, ja makšķernieks

56. att. Makšķeres viciņa

57. att. Makšķeres sardziņš un tā stāvoklis attiecībā pret ūdeni

makšķerē, stāvot kājās, vai arī sēžot tur makšķeri horizontālā stāvoklī jostasvietas līmenī. 57. att., c attēlotais stiprinājums noderēs, ja makšķernieks makšķerē sēžot un roku ar makšķeri atbalsta pret celi. Piestiprināt sardziņu leņķī pret viciņu – tā, kā parādīts 57. att., d, ir ieteicams, makšķerējot vējainā laikā, kad makšķeres viciņu nākas nolaist ļoti zemu – gandrīz līdz āliņģim.

Lai vieglāk būtu sekot sardziņa kustībām, uz tā tievā galiņa var uzlikt dzeltenas, oranžas vai sarkanas fluerescējošas lakas pilīti.

Viciņas un sardziņa stiprinājums. Makšķeres viciņai jāpiestiprina auklas caurlaides riņķītis un divas 20–25 mm garas nipeļa gumijas, kas ievietotas viena otrā (sk. 58. att., a). Gumijas kalpo sardziņa iestiprināšanai, bet riņķītis – auklas izvēršanai. Kā riņķīti var izmantot tievu nerūsējoša tērauda stieples cilpiņu, ko piestipri-